

Brüssel, 30. juuni 2025
(OR. en)

11026/25

POLMIL 189
INDEF 69
CFSP/PESC 1055
CSDP/PSDC 430
COPS 332
EUMC 258
IND 241
COMPET 669
RECH 310
ECOFIN 920
MI 494
EMPL 342
EDUC 309
CADREFIN 75

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2025) 299 final
Teema:	KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE Euroopa Kaitsefond: toetades tuleviku kaitsevõime arendamist Euroopa Kaitsefondi vahehindamine

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2025) 299 final.

Lisatud: COM(2025) 299 final

Brüssel, 17.6.2025
COM(2025) 299 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Euroopa Kaitsefond: toetades tuleviku kaitsevõime arendamist

Euroopa Kaitsefondi vahehindamine

{SEC(2025) 169 final} - {SWD(2025) 151 final}

SISSEJUHATUS

Tugev, konkurentsivõimeline ja uuenduslik Euroopa kaitsektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas (EDTIB) on kaitsevalmiduse saavutamise oluline eeltingimus. Euroopa Kaitsefondi (EDF) – ELi kaitsealase teadus- ja arendustegevuse rahastamisprogramm aastateks 2021–2027¹ – loomise ajal olid aastakümneid kestnud kaitsekulutuste kärpimine, kaitsealase teadus- ja arendustegevuse ning kaitsevarustuse kulude suurenemine, turu killustumine ja koostöö puudumine tekitanud liikmesriikide relvajõududes üliolulisi võimelünki, millest paljude täitmine nõuab uusi tehnoloogiaid ja uuenduslikke lahendusi.

Fondi loomisest alates suurenenud julgeolekuohud, Euroopas taas puhkenud intensiivne sõjategevus ja süvenenud geopoliitilised pinged koos kiirete tehnoloogiliste muutustega on ainult süvendanud ja selgelt esile tõstnud probleeme, mida püütakse fondi abil lahendada. Seetõttu on koostöös tehtavast kaitsealase teadus- ja arendustegevusest saanud Euroopa kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi võimaluste täielikku ärakasutamist edendav põhitegur. Lisaks ollakse üldiselt seisukohal, et väga vähesed ELi liikmesriigid suudavad oma jõududega arendada kõige keerukamaid kaitseüsteeme ning ükski riik ei suuda seda teha kõigis valdkondades, mistõttu on vaja võtta koordineeritud meetmeid Euroopa tasandil.

Euroopa Kaitsefond on ELi vastus sellele vajadusele ning Euroopa kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi toetamise uus viis. 7,3 miljardi euro suuruse eelarvega fondi eesmärk on edendada Euroopa kaitsetööstuse konkurentsivõimet, tõhusust ja innovatsioonisuutlikkust, toetades kogu ELis teadus- ja arendustegevusalast konstruktiivset piiriülest koostööd.

Kaitsealase teadus- ja arendustegevuse jaoks juba eraldatud 5,4 miljardi euroga ning 162 käimasoleva projektiga on Euroopa Kaitsefondist saanud üks Euroopa suurimaid kaitsealaseid teadus- ja arendusprogramme. Fond on äratanud parimate kaitsealase teadus- ja arendustegevuse osaliste, aga ka paljude mittetraditsiooniliste ettevõtjate huvi ja eeldatavasti on sellel suur mõju. Euroopa Kaitsefond on „kasutajakeskne“, lähtudes liikmesriikide ja Norra relvajõudude vajadustest. Euroopa Kaitsefondi toetusel loodetakse arendada kõigis militaarvaldkondades – õhus, maal, merel, kosmoses ja küberruumis – järgmise põlvkonna tehnoloogiaid ja võimeid, millest paljud ei oleks ilma selle toetuseta edasi arenenud. Euroopa Kaitsefond toob ka selget rahalist kasu ELi majandusele, sealhulgas tsiviilrakenduste kaudu.

Euroopa Kaitsefondi üha kasvavat tähtsust kinnitab tööstusharu suurenev huvi selle vastu. Euroopa Kaitsefondi projektikonkurssidele esitatud pakkumuste arv on pidevalt suurenenud. Alates 2021. aastast, mil saadi 140 pakkumust, ja tänu stabiilsele aastaeelarvele esitati viimase (2024. aasta) projektikonkursi raames ligi 300 pakkumust, s.o 25 % rohkem kui 2023. aastal, mil pakkumuste arv kasvas märkimisväärselt (78 %). Fondi tähtsust rõhutab ka Euroopa Kaitsefondi vahehindamise käigus komisjonile esitatud sidusrühmade panuse mitmekesisus. Teavet esitasid 330 üksust ligikaudu 100 vastusena küsimustikule, enam kui 30 kirjaliku arvamuse avaldusena ning spetsiaalselt selleks korraldatud kohtumistel ja töörühmades. Konsulteriti Euroopa kaitsektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi esindajate ja teiste peamiste sidusrühmadega.

Esimestel aastatel on Euroopa Kaitsefondi rakendamine olnud tasakaalustav tegevus, mille eesmärk on ühitada kaks sarnast, kuid kohati lahknevat eesmärki. Ühelt poolt ülioluliste võimelünkade kõrvaldamine, toetades järgmise põlvkonna kaitsetehnoloogiate ja -võime

¹ Euroopa Kaitsefond tugineb oma eelkäijaks olnud kahele piiratud kestuse ja eelarvega programmile: liidu kaitsealaste teadusuuringute ettevalmistavale meetmele (PADR) ja Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmile (EDIDP).

arendamist, milles liikmesriikidel on prioriteetide seadmisel juhtroll. Teiselt poolt kaitsevaldkonna ümberkujundamise kiirendamine uuendustegevuse, kaasatuse ning uute ja mittetraditsiooniliste kaitsevaldkonna ettevõtjate ligimeelitamise kaudu. Mõlemad eesmärgid tuginevad üldeesmärgile vähendada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi killustatust, soodustada koostööd ja tagada sotsiaal-majanduslik tulu.

1. KILLUSTATUSE VÄHENDAMINE JA KOOSTÖÖ TUGEVDAMINE

Euroopa Kaitsefondi tähtsus **ELi kaitsealase teadus- ja arendustegevuse valdkonnas toimuva koostöö kulutuste suurendamisel** on juba suur. 2025. aasta märtsi seisuga on komisjon vastu võtnud viis Euroopa Kaitsefondi iga-aastast tööprogrammi, millega eraldatakse kaitsealaseks teadus- ja arendustegevuseks kokku 5,4 miljardit eurot. See teeb Euroopa Kaitsefondist ühe kolmest suurimast kaitsealase teadus- ja arendustegevuse investorist ELis². See investering hõlmab ligikaudu poole ELi kogu kaitsealase teaduskoostöö mahust. Kuigi riiklikul tasandil saavad Euroopa Kaitsefondi rahastamisest suurimat kasu nende liikmesriikide juriidilised isikud, kellel on suur ja hästi arenenud kaitsetööstus, näitab võrdlus Euroopa Kaitseagentuuri (EDA) viimaste andmetega riikliku teadus- ja arendustegevuse rahastamise kohta³ **väga positiivset mõju kõikide riikide jaoks**, sealhulgas keskmise suurusega ja väikeste liikmesriikide jaoks, kellel on piiratud traditsiooniline kaitsetööstus. Juba esimesel tegevusaastal⁴ eraldati Euroopa Kaitsefondist 15 liikmesriigi⁵ kaitsealase teadus- ja arendustegevuse kulutusteks summasid, mis olid võrreldavad nende riikide kaitsealase teadus- ja arendustegevuse kogukulutustega või neist suuremad, mõnel juhul palju suuremad.

Euroopa Kaitsefond on oma stiimulite kaudu **edendanud kogu ELis enneolematut piiriülest koostööd kaitsealase teadus- ja arendustegevuse valdkonnas**. Fond soodustab asjaomaste üksuste vastastikust mõistmist ja ühist kultuuri, mis aitab vähendada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi killustatust. 162 Euroopa Kaitsefondi projektis loob kaasa 1366 osalejat⁶ 26 liikmesriigist⁷ ja Norrast. Need üksused on pärit Euroopa eri paigust, sealhulgas piirkondadest, kus kaitsetööstus ei ole traditsiooniliselt silmapaistev. Kuigi Euroopa Kaitsefond nõuab vähemalt kolme vähemasti kolmest liikmesriigist / Norrast pärit juriidilise isiku koostööd, on keskmisel Euroopa Kaitsefondi projektil 19 osalejat kaheksast riigist. Üldiselt on Euroopa Kaitsefond osutunud väärtuslikuks raamistikuks uute partnerite, sealhulgas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate leidmisel ning olemasoleva koostöö laiendamisel.

Lisaks traditsioonilisele kaitsetööstusele on Euroopa Kaitsefond osutunud atraktiivseks rahastamisvahendiks ka Euroopa VKEdele, keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatele ja teadusasutustele. Eelkõige on VKEde tähtsus kaitsesektoris kiirete ja paindlike murranguliste tehnoloogiate ja uuenduslike lahenduste pakkujana üha suurem. Tänu sihipärasele jõupingutustele VKEde ja novaatorite integreerimiseks Euroopa Kaitsefondi (sh lisatoetuste abil, mida antakse nende äritegevuse kasvu ja uuenduslike ideede tehnoloogilise küpsuse

² Koos Prantsusmaa ja Saksamaa riiklike kaitsealase teadus- ja arendustegevuse investeringutega.

³ [Euroopa Kaitseagentuuri 2020.–2021. aasta kaitseandmed, peamised järeldused ja analüüs.](#)

⁴ Viimased avalikult kättesaadavad andmed riiklike teadus- ja arendustegevuse kulutuste kohta käsitlevad 2021. aastat.

⁵ Belgia, Bulgaaria, Küpros, Eesti, Kreeka, Hispaania, Horvaatia, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Leedu, Luksemburg, Läti, Portugal, Sloveenia

⁶ Abisaajad, seotud üksused ja alltöövõtjad 2025. aasta veebruari seisuga. Euroopa Komisjoni kaitsetööstuse ja kosmose peadirektoraat.

⁷ Kõik ELi liikmesriigid peale Malta

toetamiseks) osalevad VKEd **aktiivselt Euroopa Kaitsefondi projektides, moodustades 43 % Euroopa Kaitsefondi osalejatest** ja saades ligikaudu 20 % ELi vahenditest⁸. Kuues ELi liikmesriigis on üle 50 % osalejatest VKEd⁹. 4 % osalejatest on keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad, kes saavad umbes 6 % rahalistest vahenditest. Kuigi VKEdele on loodud spetsiaalsed toetusmeetmed, osaleb valdav osa VKEdest valdkondlikes projektides, mis tagab suure kaasatuse kogu programmi vältel. **VKEdest taotlejate arv kasvab aastast aastasse pidevalt.** Viimasel, 2024. aasta projektikonkursil esitasid VKEd ja teadusasutused võrreldes eelnenud aastaga 28 % rohkem pakkumusi.

Euroopa Kaitsefondi tähtsus Euroopa kaitsetööstuse killustatuse vähendamisel on suur, kuna ta võimaldab tihedamat koostööd suurettevõtjate, VKEde ning teadus- ja tehnoloogiaorganisatsioonide vahel ning kaitsetööstuse ettevõtjate ja kaitsetööstuses kasutatavaid ja kahesuguse kasutusega tehnoloogiaid arendavate tsiviilettevõtjate vahel ning laiendab koostööd kaitsetööstuse tarneahelates.

2. ÜLIOLULISTE VÕIMELÜNKADE KÕRVALDAMINE: JÄRGMISE PÕLVKONNA KAITSETEHNOLOOGIATE JA -VÕIME ARENDAMINE

Kuigi Euroopa Kaitsefond on veel suhteliselt uus programm (ühtki Euroopa Kaitsefondi projekti ei ole veel lõpule viidud), **on selle tähtsust liikmesriikide relvajõudude jaoks juba tõendanud fondi roll selliste uute kaitsetehnoloogiate ja -toodete arendamisel,** millega kõrvaldatakse üliolulised lüngad kõikides kaitsevõime valdkondades. Euroopa Kaitsefondi eelkäijaks olevate projektide tulemuste liikmesriikide relvajõudude poolne kasutamine on selge märk fondi potentsiaalset.

Järgmise põlvkonna põhilise kaitsevõime arendamine

Euroopa Kaitsefondi planeerimine ja programmitöö on kasutajakesksed ning põhinevad otseselt liikmesriikide ja Norra vajadustel ja panusel. Seega tagab fond **ulatusliku ühtsuse kaitsevõime arendamise prioriteetide vahel,** mis on kindlaks määratud võimearendusplaanis (CDP), ning kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamise (CARD) raames kindlaks määratud võimalike koostöövaldkondade, muude koostöövormide (alaline struktureeritud koostöö (PESCO), Euroopa Kaitseagentuuri B-kategooria projektid ja vajaduse korral NATO raames toimuv koostöö) ning **Euroopa Kaitsefondist toetatavate valdkondade vahel.**

Euroopa Kaitsefond motiveerib ELi liikmesriike ja Norrat tegema koostööd järgmise põlvkonna kaitsetehnoloogiate, -toodete ja -võime arendamisel, mida ühel riigil oleks raske või isegi võimatu saavutada. Arvestades Euroopa Kaitsefondi toetuse mahtu suuremates kaitsealastes teadus- ja arendusprojektides (nt Euroopa patrullkorvett, Eurodrone), mis on suurem kui enamiku ELi liikmesriikide aastased teadus- ja arendustegevuse kogukulud, **on ühel riigil peaaegu võimatu korraga mitut sellise ulatusega Euroopa Kaitsefondi projekti ellu viia.** Samamoodi on atmosfäärisisese püüdu projektid EU HYDEF ja HYDIS² seotud suurte kulude ja keeruliste tehniliste probleemidega, millega ühelgi liikmesriigil ei ole võimalik iseseisvalt toime tulla. Euroopa Kaitsefond pakub ka väiksematele liikmesriikidele ja piiratud kaitsetööstusega riikidele ainulaadseid võimalusi osaleda ELi kaitsevõime arendamises. Üldiselt **avaldab fond positiivset struktuurilist mõju, mis ulatub Euroopa Kaitsefondi eelarvest endast kaugemale.**

⁸ Iseenda väitel VKEd. Euroopa Komisjoni kaitsetööstuse ja kosmose peadirektoraat. Euroopa Kaitsefondi 2021.–2023. aasta projektide andmed, väljavõte veebruarist 2025.

⁹ Osalevate VKEde osakaal on kõige suurem Küprosel, Eestis, Iirimaa, Leedus, Luksemburgis ja Kreekas.

Euroopa Kaitsefondi meetmete raames on kavas välja töötada **üle 50 prototüüpi**, millest saavad järgmise põlvkonna kaitsetehnoloogiate ja -võime alussambad. Näiteks toetab Euroopa Kaitsefond järgmiste võimete ja tehnoloogiate prototüüpide arendamist.

- **Õhukaitse:** helikopterid, dronid (keskmise lennukõrguse ja pika välbaga, taktikalised ja lahingudronid), elektroonilised sõjapidamisvahendid, tõukejõusüsteemid.
- **Õhu- ja raketikaitse:** atmosfäärisisesed püüdurid, droonitõrjeseadmed, kosmosepõhine varajane hoiatamine raketitõrjes.
- **Maapealne kaitse:** lahingplatvormid, kaugmaa kaudtuli, mehitamata maapealsed süsteemid, sõdurivarustus, sõjaväelaagrite energiavarustus, juhtimis- ja kontrollisüsteemid.
- **Merekaitse:** platvormid (Euroopa patrullkorvetid, keskmise suurusega poolautonoomsed laevad), miinitõrjesüsteemid, veealune side, merepõhi ja elutähtsa merepõhjataristu kaitse.
- **Kosmosekaitse:** avaliku reguleeritud teenuse vastuvõtjad, kosmosega seotud olukorrateadlikkus, kosmosepõhine luure, seire ja reke (Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance – ISR) või ülisuurtel kõrgustel liikuvad pseudosatelliidid.
- **Küberkaitse:** küberolukorrateadlikkus, küberpolügoonid, küberkaitse ja infosõja operatsioonide jaoks mõeldud koostalitlusvõimelised süsteemid.

Lisaks sellele aitab Euroopa Kaitsefond saavutada **ELi strateegilist autonoomiat**, toetades arvukaid projekte, mille eesmärk on töötada välja kaitsetehnoloogiad ja -tooted, mille puhul sõltub Euroopa praegu täielikult kolmandatest riikidest ja millel puuduvad ELi alternatiivid.

Projektiteave: Euroopa Kaitsefondi projektid, mis aitavad kõrvaldada ELi olulisi võimelünki ja edendavad ELi strateegilist autonoomiat

- a) Hüperhelikiirusega raketite tõrje: EU HYDEF ja HYDIS² on Euroopa Kaitsefondist rahastatavad projektid, mille eesmärk on töötada välja hüperhelikiirusega raketite püüdersüsteemid. Varem ei olnud programmi, mis arendaks sellist Euroopa kaitseks vajalikku elutähtsat võimet.
- b) **EUROMALE:** täielikult iseseisva keskmise lennukõrguse ja pika välbaga Euroopa drooni (Medium Altitude Long Endurance – MALE) arendamine aitab kõrvaldada Euroopa relvajõudude üliolulise võimelünga.
- c) **Kosmosepõhine varajane hoiatamine raketitõrjes:** ODINI projekti EYE II kaudu toetab Euroopa Kaitsefond täielikult iseseisva ja sõltumatu kaitsevõime arendamist, mis on suunatud kosmosepõhise varajase hoiatamise süsteemi loomisele ballistiliste raketite ja uute hüperhelikiirusega ohtude avastamiseks ja jälgimiseks. Sellise üliolulise kaitsevõime olemasolu vähendab praegust sõltuvust kolmandatest riikidest ja suurendab ELi autonoomiat kosmoses.
- d) **Tuleviku keskmise suurusega taktikaline kaubalennuk (FMTC)** Euroopa Kaitsefond aitab rahastada Euroopa järgmise põlvkonna FMTC arendamist. Sellise sõjalise transpordisuuutlikkuse olemasolu on ELi missioonide ja operatsioonide iseseisva elluviimise oluline eeldus. Lisaks on praegused taktikalised lennukid vananenud, kusjuures mõned neist konstrueeriti ligi kuuskümmend aastat tagasi.

Mis puudutab kaitesüsteemide koostalitlusvõimet ja asendatavust, siis Euroopa Kaitsefond võib mõlemat parandada, kuna Euroopa Kaitsefondi projektid hõlmavad komponente või allsüsteeme, mis võivad olla kasulikud mitme tulevase võime jaoks. Lisaks sellele, kuigi seda tehnoloogiat kasutavaid lõppseadmeid on võimalik arendada riiklikul

tasandil – sellisel juhul konkureerivad liikmesriigid omavahel –, on paljude põhiliste tehnoloogiate ühisel arendamisel eelised, kuna see suurendab kulutõhusust ja konkurentsivõimet turul.

Uute ja muutuvate prioriteetide käsitlemine

Hiljutised sõjalised konfliktid on esile toonud n-õ uued sõjapidamise viisid ja viinud fookuse konkreetsete võimete arendamisele, kiirendades samal ajal juba olemasolevaid suundumusi. See on nii näiteks mehitamata platvormide, õhu- ja raketitõrjesüsteemide väljatöötamise ja kasutamise puhul kosmoses ja kübervaldkonnas. Euroopa Kaitsefondi tööprogrammid on **edukalt tegelenud nende uute ja muutuvate prioriteetidega**, näiteks laiendades meetme „Õhu- ja raketitõrje“ ulatust, reageerides selle valdkonna üha kasvavale tähtsusele ning käsitledes meetme „Vägede kaitse ja liikuvus“ puhul suuremõtmelise kauba strateegilist õhuvedu, et kõrvaldada oluline võimelünk, mida veelgi süvendab Antonovi transpordilennukipargi kättesaamatus.

Lisaks on **aja jooksul muutunud üha olulisemaks teatavad teemad, millele algselt eraldati vähem rahalisi vahendeid**. Näiteks on suuremat tähelepanu hakatud pöörama kategooriale „Veealune sõjategevus“, kus sõltuvus allveetaristutest, nagu gaasijuhtmed või internetikaablid, aina suureneb. See prioriteetide muutmine on kooskõlas Euroopa Kaitsefondi ulatuslikuma eesmärgiga viia pikaajaline uuendustegevus kooskõlla praeguse julgeolekuolukorra nõudmistega.

Euroopa Kaitsefond on hakanud toetama ka **Ukraina kaitsetööstuse järkjärgulist integreerimist** Euroopa kaitsesektori tehnoloogilisse ja tööstuslikku baasi (EDTIB). Kuigi Euroopa Kaitsefondi määruse kohaselt võivad Ukraina üksused osaleda teadusuuringute projektides ainult assotsieerunud partneritena (ega saa Euroopa Kaitsefondist rahalisi vahendeid) või Euroopa Kaitsefondi projektide elluviimiseks vajalike kaupade, tööde või teenuste tarnijatena, võimaldavad Euroopa Kaitsefondi toetusmeetmed Ukraina üksustel juba osaleda konkreetsetes Euroopa Kaitsefondi kaitseinnovatsioonimeetmetes¹⁰.

Jõupingutuste järjepidevuse tagamine

Kaitsetööstus on rõhutanud, et üks Euroopa Kaitsefondi peamisi eeliseid on järjepidevuse tagamine kogu teadus- ja arendustegevuse tsükli jooksul kuni turule toomiseni. See on aidanud päästa mitu kaitseprojekti n-õ surmaorust, kuna muidu ei oleks need saanud riiklikul tasandil edasist rahastamist, et liikuda tootearenduse ja klientidepoolse kasutuselevõtu vahelisse kriitilisse rahastamisetappi ning saavutada konkreetseid tulemusi liikmesriikide relvajõudude jaoks. Rohkem kui pooled Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi projektidest jätkusid Euroopa Kaitsefondi raames, tagades seega projektide järjepidevuse, samal ajal kui üha enam Euroopa Kaitsefondi projekte saab tehnoloogia või kaitsevõime arendamise edenedes rahastust järgmisteks etappideks. Uurimisprojektide jätkamist arendusprojektidena ei tohiks pidada ainsaks või peamiseks edu näitajaks. Paljud projektid, eriti need, mis on seotud suurte ja keeruliste võimete arendamisega, tuginevad pikaajalistele tehnoloogia- või võimetealastele tegevuskavadele ning vajavad mõnikord mitme järeletema lahendamist, enne kui jõuavad teadus- ja arendustegevuse viimasesse etappi. See on nii näiteks tuleviku keskmise suurusega taktikalise kaubalennuki või täiustatud radaritehnoloogia arendamise puhul, mida mõlemat käsitleti Euroopa Kaitsefondi teadusuuringute programmis kahel korral.

¹⁰ Näiteks konkreetsete projektikonkursi teemade raames kolmandatele isikutele antava rahalise toetuse või häkatonide kaudu.

Sellega seoses on osutunud eriti keeruliseks **õige tasakaalu leidmine võistupakkumiste ja otselepingute kaudu tegevuse järjepidevuse tagamise vahel**, kui võistupakkumise teel valitud konsortsiumid on tõendanud oma suutlikkust käimasolevate projektide käigus õigel ajal tulemusi saavutada. Peale selle on oluline **tagada liikmesriikide kindel tahe** teadus- ja arendustegevust jätkata. Lisaks Euroopa Kaitsefondi toetusele vajavad Euroopa Kaitsefondi arendusprojektid lisarahastamist (kaasrahastamine) toetatelt liikmesriikidelt või muudest allikatest (nt konsortsiumi omavahenditest), et katta projektikulud täielikult. Sellise kaasrahastamise tõendamine on arendusprojektide abikõlblikkuse tingimus, mis kehtestati, et stimuleerida riiklike lisavahendite kaasamist, tagades seeläbi liikmesriikide valmisoleku teadus- ja arendustegevuse tulemusel kasutusele võtta. Programmi elluviimise edenedes ja järelprojektide jõudes viimastesse arendusetappidesse on kaasrahastamise vajadus kasvanud nii summa kui ka osakaalu poolest, seda eriti viimastel aastatel. Arendusprojektide puhul valmistab **täieliku kaasrahastamisraamistiku loomine suuri raskusi**. Mõne projekti puhul ei ole mitu aastat pärast projekti algust kaasrahastamine ikka veel paigas, mis põhjustab pikki viivitusi. Kaasrahastamisraamistike loomise pikaleveninud protsessi põhjusena on liikmesriigid nimetanud raskusi vajalikes vastastikuse mõistmise memorandumites ja kasutajaõigustes kokkuleppele jõudmisega, mis on paljudel juhtudel riiklike kaasrahastamislepingute allkirjastamise eeltingimus. **Seetõttu on kaasrahastamine Euroopa Kaitsefondi rakendamisel endiselt oluline teema, millele tuleb tähelepanu pöörata.**

Projektide tulemuste hankimine

Euroopa Kaitsefond osutub edukaks, kui liikmesriigid hangivad need võimed, mille arendamist fondist toetatakse. Hoolimata Euroopa Kaitsefondi rakendamise varajases etapist on projektide tulemuste hankimise potentsiaali kohta positiivseid märke ja mõned hanked on juba teoks saanud. Pooled hindamise käigus küsitatud liikmesriigid märkisid, et Euroopa Kaitsefondi, Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi või liidu kaitsealaste teadusuuringute ettevalmistava meetme projektide tulemusi hangitakse juba riiklikul tasandil või tõenäoliselt hakatakse varsti hankima, samal ajal kui ülejäänud vastajad leidsid, et lõplikku vastust on veel liiga vara anda.

Projektiteave: Euroopa patrullkorvett

Euroopa Kaitsefondi projektiga Euroopa patrullkorvett (EPC) toetatakse sellise korvetiklassi laeva arendamist, mis suudab tulevastes mereoperatsioonides täita mitmesuguseid ülesandeid. Neli ELi liikmesriiki (2024. aasta novembri seisuga Prantsusmaa, Itaalia, Hispaania ja Kreeka) on ametlikult ilmutanud huvi laevade hankimise vastu ja mõni neist on juba eraldanud oma **riiklikes kaitsevõimekavades selleks hankevahendid**. Euroopa Kaitsefondi kogutoetus on märkimisväärne ja on taganud projekti kindla jätkumise. **Hankelepingud sõlmitakse eeldatavasti kahekohalise arvu laevade jaoks** ning teiste liikmesriikide huvi selle vastu kasvab.

Lisaks on projekti esimesed tulemused **jõudnud ELi liikmesriikide relvajõududesse ja avaldavad mõju lahinguväljal**. See hõlmab selliseid olulisi valdkondi nagu meremiinide kasutamise ja tõrje lahendused, mehitamata süsteemid ja küberkaitse. Mõned ELi toetusel välja töötatud tehnoloogiad on Ukrainas juba kasutusel.

Projektiteave: projekti tulemuste integreerimine liikmesriikide merevägedesse

Uuenduslikud meremiinide kasutamise ja tõrje lahendused, mis tagavad paremad, kiiremad, ohutumad ja vastupidavamad miinitõrjeoperatsioonid: Projektide MIRICLE ja E=MCM toetusel töötati välja mehitamata autonoomsete töövahendite, intelligentsete platvormide, andurite ja nende otsuste toetamise süsteemide projekt, prototüüp ja näidis, mis paigaldati **Hollandi ja Belgia merevägede ühiselt hangitud uue klassi miinitõrjelaevade pardale** (tellitud on 12 laeva, võimalusega teiste käitajate jaoks). Esimene selle klassi laev on kavas Belgia mereväes kasutusele võtta 2025. aastal.

Projektiteave: Ukrainas kasutatavad projektitulemused

Euroopa kaitsevaldkonna tööstusliku arendamise programmi projektiga iMUGS toetatakse olemasoleva platvormi autonoomsete võimete arendamist, et täita mitmesuguseid ülesandeid. Platvormi kasutatakse Ukrainas miiniväljade puhastamiseks, kannatanute evakueerimiseks ja logistilistel eesmärkidel. Projekti AI4DEF raames välja töötatud autonoomseid seire- ja ohu tuvastamise lahendusi kasutavad Ukraina relvajõud.

3. KAITSE ÜMBERKORRALDAMINE INNOVATSIOONI ABIL: KONKURENTSIEELISE SÄILITAMINE

EL peab konkurentsivõime säilitamiseks välja töötama kaitseinnovatsiooni ökosüsteemi. Seetõttu on Euroopa Kaitsefond **ELi kaitseinnovatsiooni kava** (EUDIS) raames aktiivselt toetanud kaitse ümberkujundamist **innovatsiooni, sealhulgas murranguliste tehnoloogiate abil**. Kuni 2027. aastani on kõnealuse kava eelarve kokku 1,5 miljardit eurot, st ligikaudu 20 % Euroopa Kaitsefondi eelarvest, ning seda on kavas täiendada 400–500 miljoni euroga muudest avaliku ja erasektori allikatest.

EUDISE meetmete seas on spetsiaalsed mittetemaatilised teadus- ja arendustegevuse projektikonkursid ning selliste **uute mehhanismide kasutuselevõtt**, nagu „rahaline toetus kolmandatele isikutele“ koos arendustoetusega konkreetsetes tehnoloogiavaldkondades, ELi rahastatava tsiviil- ja kaitsealaste teadusuuringute sünergia tugevdamine, „tehnoloogilised probleemid“ ja toetus suure riskiga / suure tootlusega murrangulisi tehnoloogiaid käsitlevatele teadusuuringutele. Lisaks on järk-järgult välja töötatud **innovatsiooni toetavate teenuste pakett VKEdele ja idufirmadele**. See hõlmab kaitsealaseid häkatone, ärinõustamist, arendustoetust, sidemete loomise teenuseid ja Euroopa Investeeringufondi kaudu kaitsevaldkonna omakapitalirahastu loomist, et vabastada kapitali teadus- ja arendustegevusmahukate ettevõtjate rahastamiseks.

EUDISE meetmete hulgas on ka **pooketehnoloogia projektikonkursid**. Need kasutavad ELi rahastatud tsiviiltoetustarbelise teadus- ja arendustegevuse (nt programm „Euroopa horisont“) kaheksa kasutusega tehnoloogiaid, mis võimaldavad neid kohandada kaitseotstarbel kasutamiseks. Seni on Euroopa Kaitsefondi pooketehnoloogia projektikonkursid olnud küber-, energia- ja elektrisüsteemide, kõrgtehnoloogiliste materjalide, elektrooniliste komponentide, kosmosesüsteemide ja autonoomsete süsteemide teemalised. Samal ajal tagab Euroopa Kaitsefond sünergia **ELi kosmoseprogrammiga**, rahastades selliste tehnoloogiate, toodete ja võimete arendamist, mis kasutavad ja täiendavad ELi kosmoseprogrammi komponentide pakutavaid teenuseid või liidestuvad nendega. Samamoodi on leitud, et enam kui 20 **programmi „Euroopa Horisont“** projektil on suur sünergia kaitsevaldkonnaga. Alates 2024. aastast on Euroopa Innovatsiooninõukogu oma ülemineku rahastamise kava kaudu, mis aitab muuta teadustöö tulemused kontseptsiooni toimivuse tõenduseks ja neid edasi arendada, kiitnud heaks pooketehnoloogia pakkumusi, mis tuginevad otseselt Euroopa Kaitsefondi / liidu kaitsealaste teadusuuringute ettevalmistava meetme tulemustele.

Venemaa Ukraina-vastasest agressioonisõjast saadud õppetunnid ja kiire tehnoloogiline areng on lisaks nende põhjal Euroopa Kaitsefondi kaitsevõime arendamise valdkondades tehtud kohandustele tekitanud ootusi, et **Euroopa Kaitsefond peab pakkuma kiiremaid ja tõhusamaid protsesse innovaatiliste kaitsevahenduste integreerimiseks**. Tuleks luua kättesaadavad võimalused, et toetada projekte, mis pakuvad kiireid Ukrainas välja töötatud kiire innovatsiooni elutsükli edu kordavaid lahendusi, mis hõlmab pidevat tagasisidet lõppkasutajalt lahinguväljal (reaalsetes tingimustes katsetamine). Arvestades Euroopa Kaitsefondi raames elluviidavate kaitsealaste teadus- ja arendusprojektide pikaajalisust, ei kasuta ELi kaitseinnovatsiooni ökosüsteem võimalust saada kasu Ukraina tööstuse ja relvajõudude teadmistest.

Samal ajal on programmi edu tagamiseks äärmiselt oluline säilitada õige tasakaal ja tagada, et Euroopa Kaitsefondi vahenditest rahastatakse tulevasi pikaajalisi kaitsealaste teadus- ja arendustegevuse vajadusi. Muud ELi kaitsealased rahastamisvahendid, nagu ASAP, EDIRPA ja komisjoni ettepanek EDIPi kohta, täiendavad Euroopa Kaitsefondi tegevust, käsitledes lähiaja prioriteete ja erakorralisi vajadusi. Nagu rõhutas mõttekoda: „**Euroopa Kaitsefond on pikaajaline programm ja on hea, kui see jääb sama oluliseks.**“

4. KAITSEALASE TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE SOTSIAAL-MAJANDUSLIK KASU

Euroopa Kaitsefond peaks olema selgelt tulus, avaldades majandusele ja ühiskonnale märkimisväärset positiivset tootlikkuse mõju. Seda näitab Teadusuuringute Ühiskeskuse tehtud makromajanduslik uuring¹¹. Kuigi uuring on programmi rakendamise varajase etapi tõttu väga piiratud, annab see väärtuslikku teavet fondi eeldatavate sotsiaal-majanduslike tulemuste kohta. Euroopa Kaitsefondi prognoositav maksimaalne mõju on ELi SKP 0,025 %-ne kasv 2030. aastal võrreldes ilma Euroopa Kaitsefondita baasstsenaariumiga, seda tänu erainvesteeringute ja koguteguritootlikkuse suurenemisele. See vastab maksimaalsele SKP kasvule 2 954 miljoni euro võrra 2030. aastal ja 32 413 uue töökohta loomisele kogu ELis. Kuna Euroopa kaitsesektori tehnoloogiline ja tööstuslik baas annab hinnangute järgi otseselt tööd umbes 500 000 inimesele, näitavad need andmed Euroopa Kaitsefondi tugevat mõju majandusele. Lisaks toovad Euroopa Kaitsefondi investeeringud ELi majandusele ja julgeolekukeskkonnale **veel võimalikku kasu**. Euroopa Kaitsefondi sekkumine tugevdab ELi tööstuse innovatiivsust ja konkurentsivõimet, avades uusi turuvõimalusi, sealhulgas ka väljaspool kaitsevaldkonda. Selle tulemusel on teadus- ja arendustegevus kulutõhusam (vähem lünki ja kattuvusi, suurem ulatus, suurem riskivalmidus), sealhulgas koostalitlusvõimelisem, võrreldes riiklike ja potentsiaalselt dubleerivate lähenemisviisidega. See tugevdab ELi julgeolekut ja mõju maailmas, seda ka standardite kehtestamisel. Vahehindamise konsultatsioonide käigus rõhutati Euroopa Kaitsefondi positiivset sotsiaal-majanduslikku lisamõju. Sidusrühmad toonitasid, et Euroopa Kaitsefond on võimaldanud seada kaugeleulatuvamaid eesmärke, kui see oleks olnud võimalik riiklikul tasandil, ning viia ellu projekte, millel on suurem teadusuuringute potentsiaal või mis hõlmavad suurte võimete arendamist, mida kaitsetööstus muidu ei oleks suutnud teha. Enamik konsulteeritud kaitsetööstusettevõtjaid märkis, et nende organisatsioon on Euroopa Kaitsefondi toel kasvanud. Kaitsetööstuse esindajad märkisid, et insenerid, teadlased ja muud eksperdid leiavad huvitavaid töövõimalusi Euroopa Kaitsefondi algatuste kaudu, mis on suunatud oskuste mõõtmisele.

5. LIHTSUSTAMINE

¹¹ *The RHOMOLO macroeconomic impact assessment of the EDF 2021-2027 (2025), JRC Seville*

Euroopa Kaitsefondi arenedes on komisjon saanud kogemusi järjepidevalt arvesse võtnud. Selle tulemusena on programmi rakendamist **pidevalt lihtsustatud**. Konsulteeritud sidusrühmad on rõhutanud Euroopa Kaitsefondi sujuvat toimimist: abisaajatega peetud konsultatsioonides toonitati korduvalt, et Euroopa Kaitsefondi programmis osalemine ja sellega töötamine on muutunud lihtsamaks, kuna programm on aastate jooksul tuntumaks saanud. See kehtib ka siis, kui võrrelda Euroopa Kaitsefondi selle eelkäijaks olevate programmidega, kuna komisjon, liikmesriigid ja abisaajad on ühiselt kogemustest õppinud ja kehtestanud hästi toimivad tavad, mis on muutunud harjumuseks.

Oluliste uuenduste seas on taotluste täielik elektrooniline esitamine ja projektide haldamise süsteemi kasutuselevõtt, mida toetavad vormindatud ja kohandatud mallid, et käsitleda kõiki Euroopa Kaitsefondi määruse aspekte ühtsemalt. Aasta-aastalt avaldatakse Euroopa Kaitsefondi tööprogrammid ja konkursikutsed varem, mis jätab taotlejatele rohkem aega pakkumuste koostamiseks, liikmesriikidelt vajaliku toetuse saamiseks ja rahastamise taotlemiseks. Hindamisele kuluv aeg on lühenenud ja üldiselt leiab enamik küsitletud abisaajatest, et projekti rakendamise etapp on Euroopa Kaitsefondi raames tõhusam kui eelnenud programmides, kuna menetlused on paranenud ja lihtsustatud.

Kuigi Euroopa Kaitsefondi rakendamise lihtsustamiseks on juba palju ära tehtud, on siiski veel arenguruumi. Konsultatsioonide tulemusel on saadud uusi ideid, kuidas selle rakendamist lühemas (sh kaitsevaldkonna koondõigusakti kaudu) ja pikemas perspektiivis veelgi lihtsustada.

6. KOKKUVÕTE

Kiirelt halvenev strateegiline olukord on näidanud, et Euroopa Kaitsefond ei ole mitte soovituslik, vaid hädavajalik programm, kuna praegu on vaja kaitsealasesse teadus- ja arendustegevusse rohkem investeerida, et tagada tulevaste tiptasemel võimete õigeaegne saavutamine. Euroopa Kaitsefond on edukalt koondanud kaitsealase teadus- ja arendustegevuse ühtsesse, keskmise pikkusega kuni pikaajalisse ja hästi tuntud programmi, aidates luua ühtse ja integreerituma ELi kaitsealase teadus- ja arendustegevuse keskkonna.

Kuigi Euroopa Kaitsefondi projektidel ei ole veel olnud aega anda oodatud tulemusi ja avaldada oodatud mõju, on juba selge, et fond on toetanud tõhusalt kogu kaitsevõimealase teadus- ja arendustegevuse tsüklit ning soodustanud tihedat piiriülest koostööd, mis on kaasa toonud tõhususe kasvu.

Arvestades kaitsealase teadus- ja arendustegevuse märkimisväärseid rahalisi ja tehnoloogilisi probleeme, on programmi tuleviku seisukohalt oluliseks muutunud vajadus strateegilisema ja mitmeaastase planeerimise järele, mis tagaks tööstusharule prognoositavuse. Lisaks töötab komisjon tihedas koostöös liikmesriikidega selle nimel, et tugevdada liikmesriikide relvajõudude hangete (vajaduse korral ühishangete) seost Euroopa Kaitsefondi projektide tulemuste ja mõjuga.

Euroopa Kaitsefond on järjepidevalt võtnud arvesse eelmiste aastate kogemusi. Selle tulemusena on programmi rakendamist pidevalt lihtsustatud ja komisjon jätkab tööd Euroopa Kaitsefondi lihtsamaks, kasutajasõbralikumaks ja mõjusamaks muutmise nimel.

Euroopa Kaitsefondi vahehindamise tulemuste ja peamiste järelduste tähtsus fondi rakendamise järelejäänud aastate kujundamisel on suur ning need on aluseks tulevaste ELi kaitsealase teadus- ja arendustegevuse algatuste kohta poliitiliste otsuste tegemisel.